

DEN GAMLE NOTMARK KRO

Den gamle Notmark kro har været under restaurering og bl.a. fået et nyt stråtag. Arbejdet er udført med tilskud fra fredningsnævnet. Bygningen er den ældste i sognet, næst efter kirken og præstegården. Giver man sig god tid, når man færdes forbi eller gennem byen, kan man ikke undgå at lægge mærke til den gamle idylliske kro ved foden af Degnebjerg. I henved 50 år har den været nedlagt som kro, men i det ydre er den velbevaret efter gentagne reparationer i årenes løb. Et gammelt dokument fra 1734 fortæller, at kroen dengang ejedes af Ib Claussøn og allerede da var bygget flere år forinden. Den skiftede siden ejer, indtil kroen i 1829 overtoges af Hans Christian Fink fra Egen. Han foretog en ombygning og plantede seks lindetræer foran, som dog blev ryddet lidt efter lidt - de to sidste ved indgangsdøren for ca. 40 år siden. Kroens historie begynder ved indgangsdøren.

En stor Nexøsandsten, der endnu har symboler på smedens håndværk, idet hestesko, tang og hammer er indmejslet på den, danner trappen. Efter gammel overlevering blev den erhvervet af kroens første ejer. Tidligere lå den på en smeds grav på Notmark kirkegård. Så skulle den flytte til Hørupriis, men ved flytningen tabte arbejderne den, og den gik midt over. Kromanden fik den så som betaling for brød og brændevin. Ved hjælp af jernvinkler blev den sammensat som trappesten. To rodægte rosenbuske med lyserøde blomster har hver sommer i mange år prydet indgangsdøren, ad hvilken man fra en lille forstue kom ind i skænkestuen. Her stod et meget solidt blankpoleret egetræsbord, som efter sigende var gået i arv fra en af de første ejere af kroen, og en lige så solid og blank hjørnebænk. I en rigtig gammeldags alkove, kun adskilt fra skænkestuen ved en dobbeldør, havde endnu i trediveerne kroens sidste ejer, Jørgen Iversen, og hans kone Sofie, deres sovested.

I 1834 overtoges kroen af Hans Iversen, hvis far var landmand i Padholm. Han og hans kone ejede kroen til 1868 og oplevede således krigen 1864. Efter hvad fars gamle daglejer, Peter Andresen, fortalte os børn, kunne man fra det nærliggende Gravsbjerg se ildglimtene, når kanonerne affyredes på Dybbøl. Og da kanonaden den 18. april blev meget voldsom, samledes byens befolkning på Gravsbjerg under en meget trykket stemning. De gamle græd og var bange for, hvad prøjsernes herredømme kunne bringe. Notmark er kun en lille landsby og det begrundede en af kromændene da også med, at byen ikke var et godt sted for krodrift, og fordi byens borgere var alt for stabile. Derfor var krodriften i tidens løb suppleret med indtægten fra et lille landbrug, der - ifølge et dokument fra 1773 af byens 4 gårdmænd ved en seperation - var tillagt kroen 8 skæpper agerjord. Ved udstykningen i 1904 fra gården Øvelgønne fik ejendommen også tillagt 1 parcel agerjord. En enkelt kromand var også snedker. Der blev i nogle år drevet et uldkarteri. En forbiløbende bæk, der havde sit udspring i Engmosen ved Almsted, var især i vinterhalvåret så vandrig, at den ved et vandhjul kunne drive en uldkartemaskine i kroens udhus. Man ser også af et regnskab, at der i året 1869 blev kartet den anseelige vægt af 1.777 pd. uld. En senere fundet lille kværnsten har sandsynligvis også kunnet bruges. Bækken blev ved vejomlægningen i 1953 - 54 rørlagt og er derfor ikke mere synlig.

I ældre tider samledes man hvert år ved kyndelmisse på kroen for at drøfte forårets markarbejder og byens mere interne anliggender, bl.a. for at udjævne tvistigheder. En forening dannet på foranledning af degn E. Trolle (1780-1829) holdt også sit årlige møde ved samme tid. Dens tilblivelse skyldes, at der ofte kom ganske få mænd med til begravelse, således at det ofte kneb med at bære liget på den ret tunge ligbære. I følge foreningens love skulle enhver gårdmand ved en begravelse møde med to mænd, de øvrige af byens ejendomme med en mand. Hvis nogen uden gyldig grund udeblev, skulle der betales en bøde på 4 skilling pr. mand. I den tyske tid ændredes det til 50 pfenning. Det blev også vedtaget i samme lov, der var gældende til omkring århundredskiftet, at en ny ejer af et hus eller anden ejendom ved den første forsamling, han deltog i, skulle give lidt til fortæring, der som oftest bestod i en flaske brændevin og øl, som så deltes indbyrdes.

Dagbladet VESTKYSTEN skrev en artikel om kroen i 1981.